

Vad blev det av paradigmskiftet ?

Den finske författaren Henrik Tikkanen beskrev en gång vår livssituation så här: "Här står jag mitt emellan den mörknande framtiden och den gamla goda tiden". Han skrev visserligen "den ljusnande framtiden", men det kan jag knappast skriva idag,

När den borgerliga regeringen vann 2022, utlovade Ulf Kristersson ett "paradigmskifte". Begreppet betyder byte av tankemönster och förebilder. Efter knappt tre år, kan vi konstatera att det inom kriminalpolitiken har skett ett verkligt "paradigmskifte". Skiftet består i att brottsoffret nu ställs i fokus, i stället för som tidigare brottslingarna. Men om vi bortser från det några hundralappar i sänkt skatt och att visst U-bistånd har omdirigerats, märks inga större skillnader. Något "paradigmskifte" i skolan har inte skett. Och även vad gäller invandringen till Sverige är det svårt att se några större skillnader. Första halvåret 2025 beviljades 44 187 personer uppehållstillstånd, vilket betyder närmare 90 000 på helår. Förra året beviljades 94 000 nya medborgarskap och 2023 totalt 102 000.

Arbetsmarknaden ser ut som tidigare. Antalet arbetslösa har ökat. Miljömålen har tonats ner något. Priset på drivmedel har förvisso sänkts och en möjlighet att återskapa något av den stabila energisituation som tidigare har gjort Sverige framgångsrikt kan man möjligen ana. Men orealistiska satsningar på s.k. "grön omställning" fortsätter och tyder inte på något paradigmskifte.

Utredningar tillsätts i parti och minut men "vi behöver mer tid" säger regeringsföreträdare. En del förslag börjar ta form, men det går långsamt. Ett "paradigmskifte" tar självfallet tid, eftersom det tar tid att stifta nya lagar och ändra gamla, samt att få genomslag i en motsträvig omgivning i form av myndigheter och fondstyrelser. Såväl socialdemokratiska och borgerliga regeringar har missbrukat utnämningmakten och utsett pålitliga partigångare framför mer kvalificerade till landshövdingar, generaldirektörer och fondförvaltare. SIDA, Polisen och Posten är utmärkta exempel. Inrätta en oberoende tjänstetillsättningsnämnd, som andra länder har, för att stävja missbruk av utnämningmakten.

Postmodernismen i svensk politik hämmar också utvecklingen, när man försöker tala om hur människan bör vara och hur de skall handla i stället för att enbart beakta de rättsliga aspekterna av politiska beslut.

Myndigheter inrättats av ideologiska skäl som Jämställdhetsmyndigheten och Barnombudsmannen m.fl., som alla finns kvar. Nej något "paradigmskifte" i politiken har inte skett. Samtidigt pågår ett paradigmskifte i verkligheten, som inleddes med den teknikutvecklingen under andra halvan av 1800-talet och som ledde fram till "den svenska Arbetslinjen", som nära nog definierade traditionella lönejobb och 8 timmars arbetsdag som naturlagar.

Men efter andra världskriget börjar jobben att förändras i den största samhällsomvandlingen någonsin med informationstekniken. Tunga, monotona jobb robotiseras parallellt med att enklare tjänstejobb automatiseras och otaliga nya jobbmöjligheter växer fram. Sådant som maskiner är urusla på att sköta som kreativitet, forskning, utbildning, vård, omsorg, service och besöksnäring. Sysselsättningar som idag missgynnas av gammalmodigt synsätt.

Produkter och tjänster görs dessutom mångdubbelt effektivare, produceras i mindre serier och ändå till lägre priser. En fascinerande utveckling, som är ännu mer omvälvande än när jordbruksepoken övergick i industriepoken under 1800-talet. Det är verklighetens paradigmskiftet.

Varför värdera en verklighet som inte längre finns ?

Professor Leif Edvinsson var först med att redan på 1990-talet kartlägga det han kallade det Intellectuella Kapitalet och klargjorde dess betydelse för det pågående paradigmskiftet. Industrieran har sedan dess fortsatt att övergå i informations- och kunskapseran. Edvinsson föreslog att företag borde redovisa sitt Intellectuella Kapital i årsredovisningen för att få en korrekt värdering av den verkliga ekonomin!

Men politiker fortsätter som om ingenting hänt. Den globala ekonomiska krisen visar att den klassiska industriepoken är över. Och även idéer, som får sin "näring" från industrisamhället. Jag tänker på kapitalism, socialism, Keynes nationalekonomi, nyliberalism, "Arbetslinjen" och "Den Svenska Modellen".

Medborgare, som idag blir av med jobbet på grund av robotiseringen i industrin och digitaliseringen i finansvärlden, fattar lika lite som politikerna och den stora allmänheten vad som egentligen händer. Många tror fortfarande att fysiska och mekaniskt påtagliga jobb ska rädda oss! Och därför tror man på skattefinansiering av döende industrier. Varför? Jo våra vardagsliv domineras allt fort av industriellt tillverkade produkter som hus, bilar, apparater, möbler, kläder, skor osv, som ser ut som de gjorde för 40-50 år sedan. På ytan är förändringarna minimala. Allting "luktar" fortfarande industri. Följaktligen envisas vi att kalla nya näringar som växer fram för serviceindustri, turistindustri, nöjesindustri, underhållningsindustri etc. Språket har alltid varit "efter sin tid" - flera hundra år efter den tekniska utvecklingen.

Språk konserverar. När jordbrukarsamhället för 150 år sedan växlade över till industrisamhället, kallade man nya fabriker för JÄRNBRUK, en variant av JORDBRUK. Vi har fortfarande jordbruks- och industriminister, trots att dataspel, musik och besöksnäring redan drar in mer exportpengar än stål, skog och bil. Endast 5 % av en dators totalkostnad är hårdvara, dvs den industriella produktionen från råvaror (metall, plast osv.), medan 95 % är mjukvara, intellektuell kreativitet. Den femprocentiga produktionsandelen hanteras också med digital information, datorstyrd design och tillverkning (CAD/CAM), vilket kräver färre verkstadsarbetare och fler programmerare,

designers och marknadsförare vid skrivborden.

"Blåställen" flyttade österut till Kina. Men nu segrar det Intellectuella Kapitalet och den digitala automatiseringen även där. Inte bara datorer görs på detta sätt. Praktiskt taget alla varor produceras med ovan angivna procentsatser, dvs minimala hårdvarukostnader och maximalt med mjukvaror, dvs Intellectuellt Kapital i form av viktlösa databitar, som rusar runt jordklotet med ljusets hastighet medan industrins klassiska atomer minskar i betydelse. Ta Penicillin, tvättmedel m.m. Det kemtekniska inslagen kostar nästan ingenting jämfört med forskningen, som ger medlen den effekt som utgör produktens värde.

Ändå fortsätter vi att skriva fakturor och räkna BNP. Företagen informerar inte köparna vad de egentligen köper. Därav alla missförstånd om vad som bör räddas i "kristider". Vore det inte bättre att upplysa köparna om det pågående paradigmskiftet och vid köptillfället synliggöra det Intellectuella Kapitalet? Hur skall vi annars få veta vad det informationsbaserade kunskapssamhället är för något? Därför går vi vilse och hamnar i politiska lösningar!

Många av oss opponerar och säger att världen sedan begynnelsen har utvecklats genom kunskap. Även 1700-talets mekaniska skyttel, som revolutionerade textiltillverkningen och knäckte Indiens blomstrande ekonomi, byggde på kunskap. Det kan ingen förneka. Men informationen om den mekaniska skytteln skedde skriftligt med hjälp av gåspenna och genom muntlig tradition. Själva skytteln arbetade mekaniskt i en manuell industriell miljö för att producera tyg. I dag sker traditionen, överföringen av information, nästan uteslutande i digital form med hjälp av databitar. Det är den stora förändringen, som skapar dagens kaos och förvirring, vilket ytterligare förstärks av att produkterna och tjänsterna fortfarande tillhandahålls precis som förr - i icke digital form! Det är inte långt kvar, innan vi kan köpa cashmeretröjor i digital form. Fram till dess får vi förlita oss på att du eller HM förflyttar atomer från en plats till en annan precis som förr. Med andra ord, slutprodukten kommer även fortsättningsvis att bestå av atomer, inte av databitar. Men själva tillverkningsprocessen blir alltmer databitbaserad. Och det är denna skillnad mellan produktion och slutprodukt, som lurar och vilseleder världen!

Därför som jag menar att vi borde förekomma dagens tragedier i form av onödiga varsel, uppsägningar, arbetslöshet etc. "Ärliga fakturor" skulle kunna göra en jätteinsats som förebyggande upplysning om nuläget och om framtiden. Med radikalt förändrade prislappar och fakturor skulle var och en också kunna följa utvecklingens självklara prispress och börja inse varför varorna blir billigare, när grundforskningen är betald. Det är därför jag menar att redovisning av det Intellectuella Kapitalets betydelse vid varje transaktion är viktigt, i stället för att som nu göra det verkliga kapitalet synligt enbart i årsberättelser en gång om året - och knappast ens då. Att sprida kunskap om det Intellectuella Kapitalets effekter skulle göra att fler och fler fick vetskap om det verkliga paradigmskiftet. Det

skulle hjälpa oss att få en helhetsbild av vad som verkligen händer i en tid när insikt och helhet är det viktigaste konkurrensmedlet. Leif Edvinssons idéer om det Intellectuella Kapitalet presenterades endast på företagsledningsnivå och kom dessutom i vanrykte, när idéerna misstolkades av några "giriga" direktörer på Skandia, som använde idéerna för att knycka försäkringstagarnas pengar. Bättre vore att göra "verkligheten" begriplig för en bredare allmänhet, än att fortsätta värdera en verklighet som inte längre finns. Eller är detta alltför provocerande för dagens politiker och ekonomer, fostrade i industrisamhället?

Lars-Olof (LO) Landin

Chefredaktör tankesmedjan Kreaprenör®

- för nytänkande i en värld bortom Arbetslinjen

www.creapreneur.se